

การศึกษากระบวนการบริหารงานของภาควิชา : การศึกษาเฉพาะกรณี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาว รพีพรรณ พิมพาภรณ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
ภาควิชาอุดมศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ.2539
ISBN 974-634-421-8
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I1683A62X

A STUDY OF DEPARTMENTAL ADMINISTRATION PROCESS : A CASE STUDY OF
CHULALONGKORN UNIVERSITY

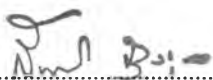
Miss Rapeeparn Pimpaporn

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education
Department of Higher Education
Graduate School
Chulalongkorn University
1996
ISBN 974-634-421-8

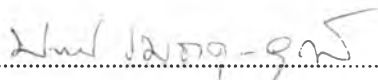
หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษากระบวนการบริหารงานของภาควิชา : การศึกษาเฉพาะกรณี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
โดย นางสาว รพีพรรณ พิมพาภรณ์
ภาควิชา อุดมศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ ตันชนะเดชา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ กงสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปทีป เมธาคูณวุฒิ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ ตันชนะเดชา)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ บวรศิริ)

รพีพรรณ พิมพ์ภรณ์ : การศึกษากระบวนการบริหารงานของภาควิชา การศึกษาเฉพาะกรณี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (A STUDY OF DEPARTMENTAL ADMINISTRATION PROCESS :
A CASE STUDY OF CHULALONGKORN UNIVERSITY) อ.ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.สุชาติ
ตันชนะเดชา, 185 หน้า. ISBN 974-634-421-8

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการบริหารงานของภาควิชา ปัญหาอุปสรรคในกระบวนการบริหารงานของภาควิชา และนำเสนอแนวทางในการบริหารงานของภาควิชา ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการวิจัยพบว่า ภาควิชามีการปฏิบัติกิจกรรมในด้านกรวางแผน การจัดการ การเป็นผู้นำ และการควบคุม ในระดับบางครั้ง เมื่อจำแนกตามกลุ่มสาขาวิชาไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านการเป็นผู้นำ เมื่อจำแนกในแต่ละด้าน มีข้อค้นพบดังนี้

1. ด้านการวางแผน กิจกรรมที่มีการปฏิบัติในระดับประจำคือ จัดประชุมสัมมนาอาจารย์เพื่อจัดทำแผนของภาควิชา กิจกรรมนอกนั้นปฏิบัติในระดับบางครั้ง เมื่อจำแนกเป็นกลุ่มสาขาวิชาไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยทุกกลุ่มสาขาวิชามีการจัดประชุมสัมมนาอาจารย์เพื่อจัดทำแผนของภาควิชาในระดับประจำ เว้นแต่ในสาขาสังคมศาสตร์ที่ปฏิบัติอยู่ในระดับบางครั้ง ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญในการวางแผน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของอาจารย์ เวลาที่ใช้ในการจัดทำแผน และความรับรู้ความเข้าใจในหลักวิชาการวางแผน

2. ด้านการจัดการ กิจกรรมที่มีการปฏิบัติในระดับประจำคือ ประชุมเพื่อมอบหมายงานของภาควิชา ให้อาจารย์ปฏิบัติ กิจกรรมนอกนั้นปฏิบัติในระดับบางครั้ง เมื่อจำแนกเป็นกลุ่มสาขาวิชาไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในเรื่องจัดประชุมหรือในการกำหนดคุณวุฒิคุณสมบัติ สรรหาและคัดเลือกอาจารย์ใหม่ ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญในด้านนี้คือ อัตรากำลังคน งบประมาณ และความรับผิดชอบของอาจารย์

3. ด้านการเป็นผู้นำ กิจกรรมที่มีการปฏิบัติในระดับประจำคือ จัดหาเครื่องมือ อุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการเรียนการสอนและการวิจัย กิจกรรมนอกนั้นปฏิบัติในระดับบางครั้ง เมื่อจำแนกตามกลุ่มสาขาวิชาไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในเรื่อง เสนอแนะ/จัดหาแหล่งทุน สนับสนุนการทำวิจัยของอาจารย์ และจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการในระดับชาติหรือนานาชาติ และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในเรื่องจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการเรียนการสอนและการวิจัย ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญในด้านนี้คือสิ่งจูงใจในการทำงานของอาจารย์ สภาพแวดล้อมและสถานที่ทำงานของอาจารย์ และระเบียบข้อบังคับทางราชการ

4. ด้านการควบคุม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับบางครั้งทุกกิจกรรม เมื่อจำแนกตามกลุ่มสาขาวิชาไม่มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในเรื่อง จัดทำประมวลรายวิชาจัดเก็บไว้ทุกภาคการศึกษา โดยที่กลุ่มสาขามนุษยศาสตร์เท่านั้นที่ปฏิบัติในระดับประจำ ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญในด้านนี้คือ การยอมรับการประเมินการสอนของอาจารย์ ความร่วมมือในการให้ข้อมูลผลงานของอาจารย์ ระบบข้อมูลในการบริหารและวิชาการของภาควิชา

ภาควิชา อ.ค.ม.ศึกษา
สาขาวิชา อ.ค.ม.ศึกษา
ปีการศึกษา 2538

ลายมือชื่อนิติ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

543286 : MAJOR HIGHER EDUCATION
KEY WORD: : ADMINISTRATION PROCESS/DEPARTMENT
RAPEEPARN PIMPAPORN : A STUDY OF DEPARTMENTAL
ADMINISTRATION PROCESS : A CASE STUDY OF CHULALONGKORN
UNIVERSITY. THESIS ADVISOR : ASST.PROF.SUCHART
TANTANADACHA, Ph.D., 185 pp. ISBN 974-634-421-8

This purpose of this study were to study of departmental administration process, to study of problems of departmental administration process and to present the direction of departmental administration process at Chulalongkorn University.

The results indicated that the departments of Chulalongkorn University had occasionally performed the activities in aspects of planning, organizing, leading and controlling. When classified into four academic areas, there was significantly different at 0.05 level in "the leading". The results of each aspect found that:

1. Planning : the activity was regularly performed, it has only faculty seminar for planning of department, the others were occasionally performed. When classified into four academic areas, there was no statistically different in all the activities. Three academic areas had regularly performed in the faculty seminar for planning of department except Social Science had occasionally performed. The most important problem of planning were the instructors' participation, the time period used in planning, knowledge and understanding in planning.

2. Organizing : the activity was regulary performed, it had only the meeting for instructor assignment. The rest were occasionally performed . When classified into four academic areas, there was significantly different at 0.05 level in the meeting for determine faculty qualification, recruitment and faculty selection. The most important problem of organizing were man power, budget and instructor's responsibilities.

3. Leading : the activity was regularly performed, it had only provided material for learning-teaching and research. The rest were occasionally performed. When classified into four academic areas, there were significantly different at 0.05 level in the recommendation and fund raising, promoting faculty research and the national/international conference. And there was significantly different at 0.01 level in the providing material for learning-teaching and research. The most important problem of leading were job's motivation, environment and office of instructor and government rules and regulations.

4. Controlling : all of the activities were occasionally performed. When classified into four academic areas, there was significantly different at 0.05 level in accomplishing course syllabus for every semester. Humanity has regularly performed. The most important problem of controlling were the acceptance for instructor evaluation, instructor co-operation, administration and academic data system of department.

ภาควิชา..... อ. ตมศักดิ์

ลายมือชื่อ.....

สาขาวิชา..... อ. ตมศักดิ์

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ปีการศึกษา..... 2538

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

๘

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ โดยได้รับคำแนะนำปรึกษาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ ตันชนะเตชา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เป็นสำคัญ ซึ่งท่านได้ให้แนวคิด และหลักการงานวิจัยที่มีคุณภาพ การปรับปรุงแก้ไขในส่วนต่าง ๆ มาโดยตลอดระยะเวลาของการทำวิจัย จนสามารถทำงานวิจัยนี้ได้สำเร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ปทีป เมฆาคุณวุฒิ และรองศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ บวรศิริ ที่กรุณาตรวจและแก้ไข ให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ตลอดจนขอขอบพระคุณคณาจารย์ในภาควิชาอุดมศึกษาทุกท่าน ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทางการอุดมศึกษาจนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ได้สำเร็จ

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพาพร ลิมปเสนีย์ หัวหน้าภาควิชาชีวเคมี คณะวิทยาศาสตร์ ที่กรุณาให้ความเมตตา อนุมัติให้ลาศึกษาต่อจนสามารถทำวิทยานิพนธ์ได้สำเร็จตามหลักสูตร ขอขอบพระคุณคณาจารย์ในภาควิชาชีวเคมีทุกท่าน ตลอดจนบุคลากรอื่น ๆ ที่เป็นแรงผลักดันอย่างสำคัญทำให้ศึกษาจนสำเร็จ และโดยเฉพาะขอขอบคุณ คุณสุจิตรา อັตตวัฒน์ โน ที่ช่วยดูแลงานแทนตลอดระยะเวลาที่ศึกษา

ขอขอบพระคุณหัวหน้าภาควิชาทุกท่าน ตลอดจนผู้บริหาร และบุคลากรของคณะและหน่วยงานต่าง ๆ ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ และอำนวยความสะดวกอย่างดียิ่งในระหว่างการศึกษา

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ-คุณแม่ พี่สาว น้องสาว คุณจงรักษ์ เจริญสมบัติอมร และครอบครัว ที่ได้ให้ความสนับสนุน ช่วยเหลือ ให้กำลังใจเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

ท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สันต์ พณิชยกุล ผู้ซึ่งให้แนวคิดและเป็นแรงผลักดันอย่างสำคัญให้ผู้วิจัยมีความพยายามศึกษาต่อในระดับปริญญาโทมาจนบัดนี้ ตลอดจนให้ความรักห่วงใย ดักเตือน และให้คำแนะนำต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาของการศึกษา ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วยความรักและเคารพเป็นที่สุด

รพีพรรณ พิมพาภรณ์

8 พฤษภาคม 2539

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
รายการตารางประกอบ	ช

บทที่

1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
คำจำกัดความในการวิจัย.....	6
วิธีดำเนินการวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
ภาควิชา.....	11
การบริหาร.....	18
กระบวนการบริหาร.....	19
ปัญหาในการบริหารงานของภาควิชา.....	46
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	47
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	56
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย.....	56
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	60
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	61
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	63
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	65
ตอนที่ 1 ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร.....	66
ตอนที่ 2 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม.....	81
ส่วนที่ 1 สถานภาพของผู้ให้และผู้ให้ข้อมูล.....	81
ส่วนที่ 2 การปฏิบัติกิจกรรมในกระบวนการบริหารของภาควิชา.....	83
ก. การปฏิบัติกิจกรรมในกระบวนการบริหารของภาควิชาในภาพรวมของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	83

สารบัญ (ต่อ)

ข. การปฏิบัติกิจกรรมในกระบวนการบริหารงานของภาควิชาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา.....	90
วิเคราะห์สถานภาพของหัวหน้าภาควิชา จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา.....	102
ส่วนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคในกระบวนการบริหารของภาควิชา.....	105
ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการบริหารงานของภาควิชา.....	115
ตอนที่ 3 กระบวนการบริหารงานของคณะที่ไม่มีภาควิชา.....	128
5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	135
วิธีดำเนินการวิจัย.....	135
สรุปผลการวิจัย.....	138
อภิปรายผลการวิจัย.....	147
ข้อเสนอแนะแนวทางในการบริหารงานของภาควิชา.....	157
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	160
รายการอ้างอิง	161
ภาคผนวก	
ก. แบบสอบถาม.....	170
ข. แบบศึกษาเอกสาร.....	182
ค. แบบสัมภาษณ์.....	184
ง. รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจแบบสอบถาม.....	185
จ. รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้สัมภาษณ์.....	186
ประวัติผู้เขียน.....	187

รายการตารางประกอบ

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัย.....	55
2	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม.....	59
3	ข้อมูลพื้นฐานด้านหลักสูตร นิสิต และบุคลากรของภาควิชา.....	65
4	สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	76
5	การปฏิบัติกิจกรรมในกระบวนการบริหาร จำแนกเป็นรายด้าน.....	78
6	การปฏิบัติกิจกรรมในกระบวนการบริหาร ด้านการวางแผน.....	79
7	การปฏิบัติกิจกรรมในกระบวนการบริหาร ด้านการจัดองค์การ.....	80
8	การปฏิบัติกิจกรรมในกระบวนการบริหาร ด้านการเป็นผู้นำ.....	82
9	การปฏิบัติกิจกรรมในกระบวนการบริหาร ด้านการควบคุม.....	84
10	การปฏิบัติกิจกรรมในกระบวนการบริหาร จำแนกเป็นรายด้าน และกลุ่มสาขาวิชา.....	85
10.1	เปรียบเทียบความแตกต่างของการปฏิบัติกิจกรรมในกระบวนการบริหารงานของภาควิชา ต่างกลุ่มสาขาวิชา ด้านการเป็นผู้นำ.....	86
11	การปฏิบัติกิจกรรมในกระบวนการบริหารด้านการวางแผน จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา.....	87
12	การปฏิบัติกิจกรรมในกระบวนการบริหารด้านการการจัดองค์การจำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา.....	89
12.1	เปรียบเทียบความแตกต่างของการปฏิบัติกิจกรรมจัดประชุมหารือในการกำหนดคุณวุฒิ คุณสมบัติของอาจารย์ใหม่ ของภาควิชาต่างกลุ่มสาขาวิชา ในด้านการเป็นผู้นำ.....	90
13	การปฏิบัติกิจกรรมในกระบวนการบริหารด้านการเป็นผู้นำจำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา.....	91
13.1	เปรียบเทียบความแตกต่างของการปฏิบัติกิจกรรมเสนอแนะจัดหาแหล่งทุนและสนับสนุน การทำวิจัยของอาจารย์ ในด้านการเป็นผู้นำ.....	92
13.2	เปรียบเทียบความแตกต่างของการปฏิบัติกิจกรรมจัดหาเครื่องมือ อุปกรณ์ที่จำเป็น สำหรับการเรียนการสอนและการวิจัย ด้านการเป็นผู้นำ.....	93
13.3	เปรียบเทียบความแตกต่างของการปฏิบัติกิจกรรมเสนอแนะจัดหาแหล่งทุนและสนับสนุน การทำวิจัยของอาจารย์ ในด้านการเป็นผู้นำ.....	93
14	การปฏิบัติกิจกรรมในกระบวนการบริหารด้านการควบคุมจำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา.....	94
14.1	เปรียบเทียบความแตกต่างของการปฏิบัติกิจกรรมให้อาจารย์จัดทำประมวลรายวิชาจัดเก็บ ไว้ทุกภาคการศึกษา ด้านการควบคุม.....	95
15	วิเคราะห์สถานภาพของหัวหน้าภาควิชาจำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา.....	96
16	ปัญหาอุปสรรคในกระบวนการบริหารงานของภาควิชา.....	99
17	ปัญหาอุปสรรคในกระบวนการบริหารงานของภาควิชา จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา.....	101
18	สรุปแนวทางในการบริหารงานของภาควิชาตามข้อเสนอแนะของหัวหน้าภาควิชา.....	116
19	สรุปปัญหาอุปสรรคในการบริหารงานของคณะที่ไม่มีภาควิชาและคณะนิติศาสตร์.....	124